

Pest – angol szemmel

Útikönyv 1840-ből

„A pesti utcák szélesebbek, rendezettebbek, mint a bécsiéek.”

„A pesti boltokat olyan művészi cégtáblák díszítik, amelyeknél értéktelenebb festményeket láttam arany keretbe foglalva angol szalonokban.”

„Az új Angol Királynő szálloda külsejével, izléses berendezésével minden kényelmet biztosít, udvarias személyzetével, pompás konyhájával kevés európai szálloda vetekedhet — az Angol Királynő végre elhallgattathatja az idegen utasok panaszát az elmaradt pesti szállásviszonyok miatt.”

Miss Julia Pardoe angol újságíróőnének 1840 őszén Londonban megjelent háromkötetes útleírásából, a *City of the Magyar*-ban olvashatók ezek a sorok a régi Pestről. Arról a Pestről, amely alig másfél évvel azelőtt, a nagy árvíz kegyetlen pusztításai után, romokban hevert.

Julia Pardoe 1839 őszén érkezett Pestre. Bejárta már Pozsonyt, a Felvidéket. Olyan „idegenvezetői” voltak, mint Horváth Mihály, a történész, báró Eötvös József, Döbrentei Gábor Járt főúri palotákban, de parasztkunyhókban is. Amott olyan hölgyekkel találkozott, akiknek „ruhái még a longchamps-i lóverseny fényűző toalettjei közt is feltűnést keltettek volna”. Emitt megdöbbenetett a nyomor és szolgasság.

Konstantinápolyból jövet 1836-ban már átutazott egyszer Pesten, és a város szépsége, a Duna tulsó partján a királyi palota, a török világból ittmaradt tornyokkal, komor kolostorokkal romantikus hatást tettek rá. De most, az árvíz után újjáépült Pest „egyre gyarapodó jóléte, üdesége, élénksége azt jósolja, hogy egy napon az ország fővárosa lesz”.

Pest vonzóbb benyomást tett Miss Julia Pardoe-ra, mint Bécs. Abban a korban vagyunk, amelyet a reformnemzedék eszmévilága, az újjáéledő magyarság forró nemzeti érzése, társadalmi megújódást sürgető követelése hatott át. A Duna-part közelében áll a német színház, szomszédságában a Redoute-tal, a Vigadóval, ahol Carl kisasszony, Grillné, Stoll, a tenorista — német földről jött nagyszerű énekesek és színészek lépnek fel. De a német színháznál érdekesebb, vonzóbb az új magyar Nemzeti Színház, ahol „magyarok a színészek, magyar nyelven beszélnek, és többnyire magyar ruhában, magyar dalműveket adnak elő”. Miss Pardoe leírja annak a nemzeti felbuzdulásnak a történetét, amellyel sikerült a városra terpeszkedő német kultúra bástyáit áttörni és nemzeti, közadakozásból felépíteni a magyar nyelvű színház egyszerű épületét a Graszalkovich-féle telken. A nézőtér ezüst és kék színekben csillog, a színháznak gázvilágítása van, és a színpadon felütcut olyan szép nő, amelyent egyetlen londoni színházban sem látni. Itt nincs „udvari” páholy, mint a német színházban: azt a két páholyt, amely kiemelkedik a sorból, az Akadémia és a Nemzeti Kaszinó bérlti. Az angol újságíró feljegyezi, hogy a magyar színházban szinte megfélekedett arról, hogy ugyanabban a városban van, mint ahol a né-

metek előadását látta: a színészeket és a közönséget olyan lelkesedés hatja át, mintha mindnyájan azt éreznék, hogy a magyar nyelv újjászületését ünnepele. „Nem lehet sokáig a magyarok között élni anélkül, hogy varázsuk meghódítson”.

A Margitszigetről azt hallotta Bécsben, hogy „csinos kert”. Ő tündérkertnek írja le. Ellátogat a kórházakba is: a Rókus, ahol Windisch igazgató kalauzolta, sötét, rideg épület. De a kórtermekben szigorú tisztaság uralkodik, az 1838—1839. évben a kórháznak 6200 betege volt — abból 3800 ingyenes. De a Rókusnál, és annak mintaszzerű berendezésénél is nagyobb csodálatot kelt benne az új Gyermekgyógyászati Intézet, ahol az igazgató, Schöpff Ágoston vezeti körül. „A pesti gyermekkórház egyike az elsőeknek Európában, ahol csak a legutóbbi években létesültek hasonló áldásos intézmények”.

Beszámol Miss Pardoe a nyomdákrol is: a kiadványok szépek, a nyomás tökéletes, művésziek a kötések, és a legjobb minőségű papírra nyomnak. A „műveletlen” Magyarországon tíz politikai lap jelenik meg. A lapok olcsók; a *Jelenkor* 4000 példányban kerül az olvasókhoz. Kilenc irodalmi és tudományos folyóirat is van, élükön az *Athenaeummal*, amelyet Toldy, Vörösmarty és Bajza szerkeszt, az *Akadémia Tudománytárával*, a *Tudományos Gyűjteménnyel*. Hiteles statisztikát közöl az időszakai sajtóról, amely szerint az 1838. évben 443 kiadvány jelent meg, abból 221 magyar nyelvű.

Pesti tartózkodásának utolsó heteiben zajlik a farsang. A legszebb a Medikus-bál, amelyet a Redoute-ban tartottak. De ebben az évben — 1839—40 telén — a farsang legnagyobb eseménye az akkor 25 éves Liszt Ferenc hangversenye volt. Amikor Pestre érkezett, a város örömmámorban úszott. Már előzőleg arcképeit árusították a boltokban, a cukrászdák kirakatait cukor-zongorák díszítették „Liszt Ferenc” nevével, csokoládéból öntve. Megérkezésekor szeretnással, Vörösmarty elégiájával köszöntötték az ifjú Lisztet, aki franciául válaszolt, de minden szavából a magyar hazafi szólt. A nagy művész „nem beszélt önmagáról, élérekenyült hangján magyar hazáját, a magyar szabadságot dicsőítette”. Amikor hangversenyén, amelynek bevételét a magyar színház javára ajánlotta fel, magyar ruhában jelent meg a pódiumon, majd befejezésül a Rákóczi-induló játszott, ünneplése nem ismert határt. A Rákóczi-indulóval búcsúzott Miss Julia Pardoe Pesttől és a magyaroktól, akiket elmaradt, félig-barbár népek festettek el előtte.

Könyvének három kötete szembeszáll ezzel az ellenséges hírveréssel: az angol újságíró szép, modern várost talált az árvíz sújtotta Pest helyén, a szabadság és a függetlenség eszméihez törés nélkül ragaszkodó népet ismert meg. Olyan kultúra és olyan vonzó emberi tulajdonságok tárultak ki előtte, amelyeknek varázsa a magyarság rajongó szószólójává tette.

Varannai Aurél